

Pregledni rad

UDK: 351.78:343.534

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.8370998>

Primljeno: 18. septembar 2023.

Prihvaćeno: 21. septembar 2023.

Jovan N. Šipovac*

Univerzitet „EDUCONS“

SAVREMENA KORPORACIJA I KORPORATIVNA BEZBEDNOST - Studija slučaja „NORINCO“

SAŽETAK

Kina je prevazišla svoje u 20.veku delimično ograničeno ekonomsko poslovanje koje je karakterisala ključna zavisnost od unutrašnje potrošnje i saradnje sa regionom i od kraja prošlog veka krenula sa ekspanzionističkom ekonomskom politikom u bukvalno svim krajevima sveta. Na početku treće decenije 21. veka ključno tržište za Kinu (pored cele Azije, pacifičkog regiona i naravno Amerike kao velikog tržišta gde je Kina snažno prisutna ali i zadnjih godina izložena restrikcijama i ograničenjima tamošnje vlasti) je upravo Evropa. Prodor u Evropu (posebno u bogate zemlje EU koje su s jedne strane deklarativno protiv kineskog kapitala a s druge strane ga maksimalno uzimaju) ostvaruje se preko zemalja jugoistočne Evrope, gde Srbija ima posebno važno mesto i ulogu, u okviru kineskog mega projekta za 21. vek "Jedan pojas – jedan put" odnosno inicijative u Jugoistočnoj Evropi "17+1" Putem svojih velikih kompanija u državnim vlasništvu koje su složene i diversifikovane organizacije (iako čvrsto hijerarhijski vezane za državnu upravu i transformisanu ali centralističku komunističku partiju) i koje posluju po modernim tržišnim principima, ostvaruju se zadaci i ciljevi Narodne Republike

* E-mail: jovan.sipovac@gmail.com

Kine. U praksi, u nastupu i operativnom poslovanju na terenu takve kompanije s jedne strane koriste ekonomsko-političku moć matične države (diplomatska podrška u kombinaciji sa velikom količinom slobodnog kapitala i obezbeđeno skoro neograničeno finansiranje projekata od strane državnih izvoznih banaka) a s druge strane mnoge sopstvene konkurentne prednosti (visoka tehnologija, moderna oprema, diversifikovane oblasti ulaganja, obučena radna snaga, "know-how", niži troškovi poslovanja u odnosu na konkurentne EU i američke firme, itd.). Ekonomska slabost i zavisnost od direktnih investicija država domaćina (region jugoistočne Evrope) kombinovana sa sposobnošću lokalnih vlada i motivom lokalnih partnera za progres zemlje ali i dobru zaradu, su faktori koji kineskim korporacijama omogućavaju da ostvare državne i korporativne ciljeve. Takav primer je i kineska kompanija „NORINCO“ koja je (iako bazno proizvođač oružja i tehnološki gigant) našla način da kroz civilne sektore poslovanja (pretežno energetika, rudarstvo, infrastruktura...) i kroz različite investicione projekte u različitim oblastima preko kompanija u okviru svoje grupacije započne snažan ulazak na inostrana tržišta i kroz savremeno poslovanje, moderan menadžment i korporativnu bezbednosnu kulturu, na održiv način krene sa ostvarivanjem ključnih kineskih ekonomskih i geopolitičkih ciljeva.

Ključne reči: bezbednost, menadžment, geopolitika, korporacija, projekti

UVOD

Poslednjih decenija krupne globalne promene u raspodeli političke, vojne i ekonomske moći postale su vidljive većini stanovnika naše planete. Jedna od prednosti globalizacije je laka dostupnost i deljenje informacija (isto tako i dezinformacija) u najvećem delu sveta pa je stanovništvo i samo postalo svesno geopolitičkih promena koje na kraju utiču na živote svakog pojedinca. Neke stvari u globalnim aspiracijama i ostvarivanju uticaja se nisu promenile ni sa globalizacijom već je ista poslužila velikim silama samo kao dobar alat za upliv, mešanje, upravljanje i kontrolu procesa na terenu zarad ostvarenja sopstvenih interesa, posebno ako je slaba ekonomska moć država lokalnih partnera i njihova velika zavisnost od stranih direktnih investicija, odnosno potrebe za finansiranjem. Karakteristično je da su baš na južnom kraku kineskog "Novog puta svile" koji vodi od zemalja Centralne Azije i srednjeg Istoka

preko kavkaskog regiona, Irana i Turske do Jugoistočne Evrope kao nasleđe nekadašnje vekovne kolonijalne politike Zapada u većini zemalja na toj ekonomskoj ruti ostale velike razlike i potencijalni izvori nestabilnosti. Religijska i konfesionalna suprotstavljenost naroda u regionu, istorijsko nasleđe neprekidnih sukoba, nerešeni teritorijalni sporovi i separatističke težnje, loše ekonomsko stanje uz ogromne socijalne razlike, istorijske suprotnosti, korupcija i organizovani kriminal, terorizam, različit nivo ispoljavanja demokratskog potencijala starih naroda odnosno proces formiranja novih nacija u potrazi za sopstvenim identitetom, istorijom i novim-starim vrednostima, nedovoljna snaga državnih institucija i pravnog poretka i sl. karakteristike su tog povezanog prostora. Veliki Balkan, Evro-azijski Balkan, zapadni Balkan, Jugoistočna Evropa, Azijski Balkan, ili samo Balkan, kako god ga nazivali domaći ili strani teoretičari, sve je to prostor više prirodnih geografskih celina od Jadranskog mora i prostora bivše Jugoslavije, Albanije, Grčke i Bugarske preko Bosfora, dela maloazijskog platoa sve do Bliskog Istoka, Kaspijskog basena i Centralne Azije – više naizgled različitih regiona sveta koji poput spojenih sudova svi zajedno čine jednu veliku i povezanu geopolitičku celinu na kojoj su se oduvek ukrštali i snažno ispoljavali interesi velikih sila određujući tako sudbine naroda koji tu žive. Ostvarivanjem pune kontrole nad lokalnim državama, vladama i političko-bezbednosnim procesima i stvaranjem ekonomske zavisnosti regiona ali i valorizacijom resursa u sopstvenom interesu velike sile želele su da sačuvaju ključan uticaj. Kina kao velika svetska sila je to odavno prepoznala i za razliku od Zapada (koji je uglavnom svoje interese i kontrolu u regionu ostvarivao pothranjivajući te razlike i suprotnosti podržavajući jednu stranu naspram druge) svoje ekonomske i druge interese ostvaruje uz puno poštovanje suvereniteta svake države partnera, uz principe ravnopravnosti, s politikom nemešanja u unutrašnje stvari drugih država poštujući osnovne principe UN, sa željom da se očuva puna stabilnost regiona, mir i održiv razvoj, uz naravno kineske investicije. Kinezi na ovaj način pre svega ostvaruju sopstvene nacionalne interese, izvozeći domaće proizvode, obezbeđujući životno važne sirovinske resurse, plasirajući i oplođujući slobodan kapital ali istovremeno i onemogućujući stvaranje "antikineskih

blokova" suprotstavljajući se na taj način Zapadu koji je svestan da Kina svoje sve veće ekonomsko prisustvo u svetu i javnu retoriku koja ga prati "zavija u oblandu visokih moralnih principa, koristeći zvanično usvojene fraze na partijskim kongresima: „miran svet“, „harmoničan razvoj“, „na dobrobit svih strana“ i slično." (Bergsten et al., 2011, str. 280-281) Pregovaračka politika kineskih korporacija na inostranim tržištima (iako nesporno veoma teška zbog kulturoloških razlika, drugačijih standarda i poslovnih ciljeva) razlikuje se od zapadnih kompanija pre svega zbog boljih finansijskih uslova i manje „potcenjivačke – ucenjivačke“ politike tokom pregovora, što na kraju dovodi do lakšeg ugovaranja i realizacije velikih poslova uz zajedničko održivo poslovanje i moderno upravljanje projektima. Kroz rad pred nama predstavljamo veliku multinacionalnu državnu kompanije iz Kine „NORINCO“ koja je i sama interesantna za oblast studija jer je firma iz oblasti bezbednosti (najveći proizvođač oružja u Kini i jedna od većih u svetu) odnosno upoznajemo se sa njenim programom rada, upravljanjem, poslovanjem i njenim projektima – praktičnim nastupom na ino-tržištima kroz nevojne civilne oblasti i grane (energetika, rudarstvo, infrastruktura i dr.) u okviru „Novog puta svile“ – velikog kineskog projekta za 21. vek "Jedan pojas jedan put" na teritoriji Srbije i zemalja bivše Jugoslavije, kao podlozi za dublji kineski prodor u Evropu. Sa osnovnim ciljem da se u okviru studije slučaja kao primeru putem forme naučnog rada i izabrane oblasti u okviru predmeta upoznamo sa funkcionisanjem savremenih korporacija i ujedno saznamo njihove konkurentske prednosti koje im obezbeđuju održivi razvoj i iz ugla korporativne bezbednosti. Praktična korist rada bi mogla biti u tome da se dokaže moguća glavna hipoteza: Da li su kineske državne korporacije kroz poslovnu saradnju sa državama regiona na "Novom putu svile" glavni nosioci kineske ekonomske, političke i kulturne (meke) moći? Takođe, korist ovog rada bi mogla da bude i u izvedenom zaključku iz glavne hipoteze: Da li je moguća primena ovog načina rada u poslovnim sistemima u Srbiji i ostvarivanju ciljeva nacionalne ekonomske i bezbednosne politike?

TEORIJSKI OKVIR

Pojam i definisanje savremene korporacije

Savremena korporacija obuhvata sva pravna lica i sve organizacije i institucije bez obzira na tip svojine, nameru i svrhu organizovanja i kod nas bi možda prikladnije od engleske reči "corporate /corporation" tj. „korporacija” bila reč „pravno lice” obzirom da se pod širim pojmom korporacije obuhvataju i domovi zdravlja, škole, nevladine organizacije i dr. institucije i različite neprofitne organizacije kojima sticanje profita nije osnovna funkcija. Korporacija je oblik organizovanja privrednih društava s ciljem obavljanja određene delatnosti, i kod nas se pre svega taj pojam poistovećuje sa velikim preduzećima i složenim privrednim sistemima kao ključnim nosiocima ekonomskih aktivnosti koji doprinose stvaranju bruto društvenog proizvoda zemlje. Korporacije su pravna lica, registrovana u skladu sa zakonom koja poseduju svoje ravnomerno raspodeljene akcije ili deonice i koje posluju samostalno na tržištu. Iste po svom osnivanju, stiču prava za rad ali istovremeno imaju i svoju odgovornost i obaveze, npr. odgovornost prema licima i kompanijama s kojima posluju i sarađuju, obavezu plaćanja poreza, garancije sa kapitalom kojim raspoložu, odgovornost prema investitorima – ulagačima, obaveze prema zaposlenima itd. Jedna od glavnih karakteristika korporacije je vlasništvo koje pripada ulagačima - osnivačima koje stiču pravo na poslovanje, na upravljanje kompanijom i učestvovanje u raspodeli dobiti. Upravljanje sa korporacijom (nikako to ne mora biti uvek slučaj) obavlja menadžment - bord direktora, nadzorni i upravni odbor. Iako pravo svojine nad korporacijom obezbeđuje i pravo na upravljanje i odlučivanje (kao jedan od osnovnih elemenata tržišne privrede) uglavnom u savremenom svetu modernim korporacijama vlasnici korporacija ne upravljaju direktno već posredno preko pomenutog menadžmenta i drugih organa upravljanja. Kada su u pitanju korporacije kao velike državne kompanije sa desetinama i stotinama hiljada zaposlenih one su uglavnom organizovane kao akcionarska društva prisutna na berzi ali sa većinskim vlasništvom od strane države i državnog uticaja pa takve korporacije mo-

žemo tretirati i kao posebne sisteme bezbednosti. Najčešće su korporacije organizovane kao akcionarska društva gde akcije kao hartije od vrednosti čine osnovnu komponentu organizacije. Vrednost akcija prilikom osnivanja se određuje statutom i ne može biti manja od propisanog zakonskog minimuma i akcije a ne lica ili kompanije ili institucije koje ih poseduju predstavljaju stalnu komponentu društva jer se vlasnici vremenom menjaju. Korporacija zbog toga i odgovara svojim kapitalom koji poseduje a ne vlasnici akcija. Vrednost akcija s kojima se trguje se određuje na berzi ako su korporacije na istoj prisutne bez obzira na formu društva (može biti zatvoreno i otvoreno akcionarsko društvo), a može se vršiti i putem procene vrednosti akcija, putem tendera, itd. Rizicima i pretnjama same organizacije kao sistema bezbednosti se bavi korporativna bezbednost i u odnosu na njegovo okruženje i unutar same organizacije. S druge strane velika državna korporacija iako joj bezbednost nije primarna funkcija je deo opšteg sistema nacionalne bezbednosti jer bitno utiče na bezbednost u širem smislu kao sistem, pa je zbog toga veoma važno poznavati i koristiti sistemski pristup, sistemsku analizu i uopšte poznavati teoriju sistema kako bi se u uslovima neizvesnosti (i spoljnih i unutrašnjih) mogle pratiti promene koje utiču na sistem. Posmatranje savremene korporacije kao organizacionog sistema odnosno kao sistema bezbednosti olakšava nam pristup, analizu i izučavanje pre svega zbog njegove složenosti odnosno zbog velikog broja podsistema koje poseduje i zbog stalne interakcije elemenata podsistema sa okruženjem. Savremenu korporaciju kao organizacioni sistem čine okruženje, struktura i funkcija odnosno ciljevi sistema a kod složenih sistema važi pravilo da što je sistem složeniji teže je predvideti njegovo ponašanje. (Keković & Dimitrijević, 2017, str. 60) Najvažnija obeležja organizacionog sistema (u našem slučaju korporacije) kao sistema bezbednosti su: interakcija, hijerarhija, otvorenost, dinamizam, funkcionisanje, stanje, kretanje, ponašanje, diferencijacija, samoregulacija i entropija. (2017)

Pojam i definisanje korporativne bezbednosti

Pre definisanja korporativne bezbednosti koja je sama po sebi širok pojam treba da definišemo polja istraživanja vezana uopšteno za bezbednost a to su: Šta je bezbednost? O čijoj bezbednosti govorimo? Šta se sve može shvatiti kao pitanje bezbednosti i kako se bezbednost može postići? (Vilijams, 2012, str. 44) Ovde posebno izdvajamo značaj istraživanja oblasti jer izučavanje bezbednosti treba da pomogne licima, grupama i organizacijama da dođu do nje. Zato je važno kod proučavanja bezbednosti obratiti pažnju kako predstavnici samih organizacija definišu listu pretnji i šta za njih predstavljaju glavni prioriteti jer se isti razlikuju od regiona do regiona, od države do države, od organizacije do organizacije. Okruženje u kom delujemo i način na koji razmišljamo o bezbednosti i šta mislimo da treba da postignemo odrediće i same politike bezbednosti koje zastupamo odnosno njeni nosioci. Razumevanje međunarodnih odnosa i država je najčešća oblast teoretičara bezbednosti koja je u ovom slučaju kao međunarodna i nacionalna bezbednost direktno povezana sa korporativnom bezbednošću organizacije (misli se na korporacije kao kompanije u državnom vlasništvu) obzirom da su iste kako smo već pomenuli kao složeni i delimično integrisani sistemi istovremeno i deo sistema nacionalne bezbednosti i nosioci državne politike ali i bezbednosni sistemi sami za sebe koji uže definiše upravo korporativna bezbednost. Ne postoje posebni pojmovi isključivo vezani za korporativnu bezbednost jer se koriste i u drugim oblastima ali ćemo izdvojiti pojmove od značaja za teorijsko definisanje korporativne bezbednosti i njen praktičan rad. To su: bezbednost, korporacija i poslovanje korporacije, njena imovina i vrednost, lica, objekat zaštite, procedure, izvori, nosioci i oblici ugrožavanja, ranjivost-povredivost, pretnje i ugrožavanje bezbednosti, štetno stanje, događaji - hazardi, incidenti, rizici, odnosno verovatnoća događaja, upravljanje rizicima, analiza posledica i sprečavanje gubitaka. (Mandić & Stanojević, 2019, str. 19-22) Zaštita korporativnih resursa i interesa je osnovna funkcija korporativne bezbednosti. Predviđanje, identifikacija i procena rizika u cilju sprečavanja neželjenih događaja ili kriza, kao i upravljanje sa tim rizicima i krizama ako do njih dođe bezbednosni su izazovi. Uspostavljanjem korpo-

rativne bezbednosti u nekoj organizaciji teži se bezbednosti kao postignutom stanju. Analiza bezbednosnih pretnji, ocena verovatnoće aktuelizacije pretnji i izrada adekvatnih metoda i sredstava zaštite najvažniji su faktori korporativne bezbednosti kojima se želi postići bezbednost kao stanje u korporaciji. Broj rizika koji danas ugrožavaju korporacije je velik pa je i sam opseg korporativne bezbednosti širok. Postoje različiti pristupi šta sve obuhvata korporativna bezbednost kao primarne funkcije odnosno kroz elemente koji čine korporativnu bezbednost. To su bezbednost na radnom mestu, odnosno bezbednost zaposlenih, fizička i tehnička zaštita i kontrola pristupa, prikupljanje, provera, zaštita i bezbednost podataka i informacija, nadzor i kontrola, protivpožarna zaštita, bezbednost i zdravlje na radu, zaštita životne okoline, nadzor i kontrola, unutrašnje istrage kao i ostalo po potrebi. (2019, str. 27) Primarni cilj korporativne bezbednosti je uvek stalan i ne menja se a to je zaštita imovine, lica i poslovanja. Gledano kroz ekonomski aspekt poslovanja korporacije, osnovni ciljevi korporativne bezbednosti su ekonomska bezbednost poslovanja, bolji i bezbedniji uslovi rada koji obezbeđuju zaštitu vrednosti (imovina, lica, poslovanje) što kao krajnji rezultat obezbeđuje bolji tržišni položaj organizacije, povećanje njenog profita čime korporativna bezbednost ima i važnu ekonomsku funkciju organizacije i zbog toga je i sastavna komponenta najvišeg menadžmenta organizacije. (2019, str. 26)

STUDIJA SLUČAJA „NORINCO“

Opis organizacije

Kineska kompanija u većinskom državnom vlasništvu „NORINCO“ odnosno “China North Industries Group Corporation Limited” je osnovana 1980. godine. To je velika korporacija - jedna od nekoliko najvećih kompanija u celoj Kini, registrovana kao akcionarsko društvo i listirana na berzi (Shenzhen Stock Exchange), sastavljena od više od 50 različitih kompanija, prisutna na domaćem tržištu u 29 regiona, gradova i provincija a u svetu sa više od 100 predstavništva, sa preko 230.000 zaposlenih, aktivnom imovinom od 65 milijardi

evra, pri čemu je 2020. godine „NORINCO” bio na 127. mestu od 500 najvećih svetskih kompanija. (norincogroup.com) Korporacija je glavni i najveći državni proizvođač vojne opreme, sistema, platformi i oružja. Ključni je nosilac istraživanja i razvoja u ovoj oblasti i proizvođač najsavremenijih proizvoda i ujedno snabdevač svih rodova vojske i svih elemenata kineskog sistema bezbednosti (vazduhoplovstvo, mornarica, PVO sistemi, raketne snage, mehanizovane jedinice, snage strateške podrške, pešadija, policija, javna bezbednost itd.) doprinoseći tako u potpunosti podršci i održanju nacionalnog sistema bezbednosti Narodne Republike Kine što je i glavna misija kompanije od njenog osnivanja. S druge strane kao tehnološki i industrijski gigant sa ogromnim resursima korporacija je tokom prethodnih decenija aktivno izvršila uspešnu komercijalizaciju i industrijalizaciju vojnih tehnologija i izgradila sopstvene proizvodne sektore u oblasti proizvodnje auto delova, procesnih i teških industrijskih mašina i opreme, petrohemije i naftnih derivata i hemijskih proizvoda poput proizvodnje civilnog tj. industrijskog eksploziva, zatim proizvoda u železnici, energetici i rudarstvu. Svoje ogromno znanje i resurse u proizvodnji najsavremenijih vojnih proizvoda (koji uključuju i inteligentnu municiju, optoelektronska sredstva, informatičke sisteme za ometanje protivnika, komponente za sajber ratovanje itd.) kompanija je primenila i u civilnom sektoru kroz proizvodnju sistema pametnog upravljanja, IT aplikacija, sistema za prevenciju hazarda itd. (norincogroup.com) U proizvodnji, razvoju i plasmanu civilnih industrijskih proizvoda ali i finansijskih usluga, odnosno investicija koje kompanija vrši širom sveta NORINCO grupa direktno sprovodi i državnu strategiju u okviru velikog kineskog projekta „Pojas i put” promovišući zajedno sa svojim drugim kineskim partnerima na „Novom putu svile” od Azije do Evrope međunarodnu saradnju, trgovinu, izvoz proizvoda i tehnologija, ulaganja u strateške resurse, infrastrukturu, energetiku, proizvodne kapacitete. Na taj način proizvodnja i proizvodi, usluge, tehnologije i preko njih i sama kultura Narodne Republike Kine postaje „globalna” a ne samo domaća i kineska što je pored ekonomskog jedan od glavnih ciljeva inicijative „Pojas i put” kojim se kroz međunarodnu saradnju promoviše i povećava uticaj Kine na ceo svet. Kompanija „NORINCO” je pored drugih velikih kineskih kompanija prisutna i u našem regionu, tako je

npr. u Hrvatskoj investitor u vetropark kod Senja na Velebitu, snage 156MW i vrednosti 180 mil.evra. (balkangreenenergynews.com) U Srbiji je u procesu kupovine najvećeg domaćeg proizvođača eksploziva i najsavremenije fabrike u Boljevcu, (novosti.rs) u Crnoj Gori na bazi potpisanog memoranduma i odluke vlade još od 2016. godine čeka tender (cdm.me) i učešće u velikom projektu za izgradnju 8 hidroelektrana u slivu Morače ukupne snage 296KW i vrednosti investicije od 500 miliona evra. (investitor.me) Korporativna misija kompanije „NORINCO“ je s jedne strane da služi odbrani nacije odnosno da bude najpouzdaniji dobavljač kineske vojske obezbeđujući joj najsavremeniju i najbolju opremu a s druge strane da služi ekonomskom razvoju nacije poštujući političku, ekonomsku i društvenu odgovornost doprinoseći snažno privrednom rastu zemlje.

Korporativna vizija kompanije je izgradnja moćne međunarodno priznate industrije visokotehnoloških proizvoda i velike industrijske baze. Glavne korporativne vrednosti su princip da je nacionalni interes zemlje iznad svega drugog, da je upravljanje glavna pokretačka snaga, da su tehnološke i naučne inovacije i kvalifikovana radna snaga i znanje osnova rada i razvoja gde se poseban značaj daje bezbednosnoj kulturi, čak i sam logo kompanije "Polaris" - simbol eksplozije koja se širi - pokazuje na sever (deo naziva same kompanije) kao jasan smer liderstva i cilja kompanije da bude prva i najbolja. (norincogroup.com)

Slika br. 1 Polaris – simbol eksplozije, logo kompanije „NORINCO“ , izvor zvanični sajt kompanije¹

¹ <http://en.norincogroup.com.cn/col/col432/index.html>

Karakteristike korporativnog upravljanja

Da bi se ostvarila bezbednost kao željeno stanje (iako naravno apsolutna bezbednost ne postoji) potrebno je postaviti sistem i ostvariti funkcije korporativne bezbednosti za šta je neophodno postojanje bezbednosnog menadžmenta odnosno upravljanja u korporativnoj bezbednosti. Ako posmatramo korporaciju kao složen i integrisan sistem bezbednosti koga odlikuje specifičnost sredstava, snaga i metode delovanja, normativi i pravila, odnosno složenost strukture samog sistema i njegova međuzavisnost i interakcija sa širim državnim sistemima bezbednosti čiji je korporacija integralni deo, onda se dodatno vidi važnost bezbednosnog menadžmenta i značaj korporativnog upravljanja. Korporativni menadžment je uvek integralni deo najvišeg i opšteg menadžmenta korporacije koji kreira ukupno upravljanje u okviru koga on samostalno kao deo menadžmenta pravnog lica definiše i određuje zadatke korporativne bezbednosti. On planira potrebe, postavlja organizaciju, obezbeđuje realizaciju i implementaciju planova i ciljeva i sprovodi i omogućava neposredno izvršavanje zadataka korporativne bezbednosti i primarne funkcije – zaštite poslovanja, lica i imovine korporacije. Bezbednosni menadžment u korporativnoj bezbednosti predstavlja menadžment kao način organizovanja i upravljanja korporativnom bezbednošću koja se bavi čovekom kao ključnim elementom svake organizacije i njegovim odnosom sa spoljnim i unutrašnjim okruženjem gde bezbednosni menadžment definiše i određuje zahteve i potrebe korporativne bezbednosti i uslovljava proces planiranja potreba, realizaciju i implementaciju planiranog, kontrolu i izvršavanje zadataka, aktivnosti i delatnosti postavljenih pred korporativnu bezbednost. Osnovne funkcije bezbednosnog menadžmenta korporativne bezbednosti su: procena bezbednosti rizika i posledica; planiranje i organizovanje; upravljanje i donošenje odluka; koordinacija i kontrola. (Mandić & Stanojević, 2019, str. 28) Korporativno upravljanje u velikim kompanijama poput korporacije „NORINCO” se ostvaruje putem direkcija i departmana kroz izvršni i operativni bezbednosni menadžment i sektor bezbednosti (vidi sliku br. 2) ali i kroz nadzorne i upravne odbore koji imaju kontrolnu i nadzornu funkciju. Tako pored samih direkcija za bezbednost u

okviru korporacije koja ima svoje nivoe menadžmenta u uprave i koje imaju sopstvenu hijerarhiju, organizaciju, sisteme, podsisteme, ispostave i operativne centre postoje na nivou upravnih i nadzornih odbora i članovi odbora koji su odgovorni za oblast bezbednosti. U slučaju državnih korporacija vlada delegira na takva mesta (pored ključnih mesta u izvršnom korporativnom menadžmentu) svoje ljude iz aktuelnog sistema bezbednosti u kom država ima neposrednu kontrolu i uticaj. Nivoi bezbednosnog menadžmenta korporativne bezbednosti obuhvataju strategijski nivo, operativni nivo i taktički nivo. Savremeni menadžeri se u žargonu danas često nazivaju i „supervizori i nadzornici procesa” obzirom na intenzitet promena koji je prisutan i s kojim oni moraju da se nose upravljajući korporacijama i odgovarajući svakodnevno na izazove tako da danas „savremeni menadžerski proces ili liderstvo nije proces koji ne nosi određene vrednosti, nije samo nauka i veština već i izraz društveno – političkih vrednosti.” (Adižes, 2016, str. 22)

Slika br. 2 – Organizaciona šema korporativnog upravljanja kompanije „Norinco”, izvor zvaničan sajt kompanije²

² <http://en.norincogroup.com.cn/col/col432/index.html>

Kod kompanije NORINCO, (kao i drugih kompanija sličnog tipa) kao državno upravljane i kontrolisane korporacije posebnu ulogu ima Upravni odbor. Osnovna dužnost Upravnog odbora je da izabere generalnog direktora i odobri viši menadžment i da nadgleda da li oni pravilno vrše svoju nadležnost i na profitabilan i etički način obavljaju poslove u kompaniji. Upravni odbor u koordinaciji sa državom treba da ima vodeću ulogu u davanju smernica za korporativno upravljanje. Njegova dužnost je na adekvatan način odgovoriti na probleme i potrebe akcionara, da nadgleda poslovanje angažujući između ostalog i nezavisnu revizorsku kuću za reviziju računovodstvenih izveštaja. Upravni odbor usvaja i nadgleda politiku firmi i poslovne planove predložene od menadžmenata uključujući i ciljeve na bazi kojih se određuju nadoknade na bazi ostvarenog učinka za direktora i viši menadžment. (Kolter, 2010, str. 23) Velike državne korporacije posebno internacionalne kompanije sa prisustvom na velikom broju tržišta, diversifikovanim delatnostima i sa velikim brojem organizacionih celina u svom upravljanju primenjuju savremeni pristup menadžmentu i nove koncepte poput: jezgra kompetentnosti, menadžment odnosa s klijentima (CRM), Total Quality Management (TQM), Proces transformacije organizacije, Koncept otvorenih inovacija (OI), Model strategijskih i organizacionih promena i druge tehnike. Neke od važnih metoda koje menadžment koristi kako bi proširio svoje geografsko prisustvo plasman i spektar ponude i bazu klijenata su "sinergija" odnosno zajednički i kooperativni rad s izabranim partnerima i „tržišna ekspanzija“ koja se ostvaruje putem merdžera i akvizicija kompanija (mergers & acquisitions). (Mašić et al., 2013, str. 2017-2018)

KARAKTERISTIKE KORPORATIVNE BEZBEDNOSTI

Korporativna bezbednost se odnosi na bezbednost same organizacije, odnosno potrebu zaštite njenog poslovanja, imovine i lica. Osnovni ciljevi korporativne bezbednosti su isti bez obzira na veličinu i tip kompanije, vlasništvo, svrhu osnivanja, delatnost, način organizovanja. Ipak, bez obzira na suštinski

iste motive i potrebe vlasnika za dostizanjem zadovoljavajućeg stanja bezbednosti ogromna je razlika da li je u pitanju mala firma sa nekoliko zaposlenih koja posluje npr. kao prodavnica zdrave hrane ili je u pitanju mega korporacija proizvođač oružja i opreme sa stotinama hiljada zaposlenih koja posluje na desetinama inostranih tržišta. Kako su predmet ovog rada velike državne korporacije poput kompanije „NORINCO“ kao delimično ili potpuno integrisani sistemi bezbednosti u okviru nacionalnog sistema bezbednosti, karakteristike korporativne bezbednosti se moraju gledati kao širi spektar u konkretnom slučaju zbog same interakcije i korelacije korporacije sa državom i državnim aparatom bezbednosti, zbog prirode osetljivosti poslovanja i potrebe za zaštitom istog (ofanzivno i defanzivno oružje i vojna oprema, informacione i vojne tehnologije, specijalna oprema), zbog rada na međunarodnim tržištima i izvozno orjentisanog programa, zbog veličine i složenosti samog sistema, zbog velikog broja kontakata koje ostvaruju menadžment i zaposleni, zbog velikog broja različitih oblasti poslovanja, zbog državne regulative, kontrole, procedura i upravljanja, zbog zakonskih obaveza vezanih za berzansko poslovanje obzirom da je kompanija i akcionarsko društvo listirana na berzi itd. Zbog toga ćemo opisati osnovne karakteristike korporativne bezbednosti imajući u vidu ovakav tip kompanije. Jedna od karakteristika je da je korporativna bezbednost obavezni deo najvišeg dela menadžmenta cele korporacije ali istovremeno i poseban sistem koji u oblasti korporativnog upravljanja deluje samostalno i ostvaruje direktnu komunikaciju sa drugim državnim i privatnim činiocima bezbednosti koji su van strukture same firme. Velike korporacije poput kompanije „NORINCO“ ili drugih velikih firmi imaju obično direkciju za bezbednost i svoju sopstvenu organizacionu strukturu uključujući i uprave i sektore često organizovane po modelu vojnih i policijskih sistema bezbednosti. To podrazumeva i obaveštajne aktivnosti kao i kontraobaveštajnu zaštitu, naravno u skladu sa zakonskim ograničenjima po pitanju samih aktivnosti i korišćenja sredstava i opreme. Takođe, obzirom na ekonomsku komponentu i potrebu za racionalnim raspolaganjem troškova (jer svako dostizanje zadovoljavajućeg stanja bezbednosti košta a posebno u velikoj korporaciji) deo usluga i potreba se koristi kroz „outsorsing“ poslova-

nje odnosno putem angažovanje kompanija i lica koji nisu direktno zaposleni ni u samoj korporaciji ni u sektoru bezbednosti. U najvećem broju slučajeva korporativnu bezbednost sprovodi, postavlja, vodi, kontroliše i s njom upravlja bezbednosni menadžment koga čine iskusni profesionalci koji su decenije rada proveli u praktičnom radu u sistemima bezbednosti, u najvećem broju slučajeva to su penzionisani pripadnici državnih službi bezbednosti (vojska, policija, službe bezbednosti) ili aktivni pripadnici koji su prešli iz državnog sistema bezbednosti u korporativnu bezbednost. Neke od osnovnih karakteristika korporativne bezbednosti su potreba za zaštitom poslovanja, imovine i lica korporacija koje se štite, postojanje funkcija korporativnih bezbednosti kojim se ostvaruju ciljevi, postojanje korporativnog upravljanja (organizuje rad, realizuje i sprovodi ciljeve, kontroliše i upravlja), kao i postojanje detaljnih bezbednosnih procedura kojim se obezbeđuje funkcionisanje procesa rada, izvršavanje postavljenih zadataka zaposlenih postavljenih od strane menadžmenta korporativne bezbednosti što se postiže standardizacijom načina obavljanja određenih poslova na koji se procedure odnose. (Mandić & Stanojević, 2019, str. 32) Obzirom na brzinu, veličinu i dinamiku promena koje donosi društveni progres dolazi do stvaranje novog konkurentskog ambijenta u kome posluju savremene kompanije gde je konkurentnost posebno naglašena i njene usmerene aktivnosti, što dodatno naglašava značaj korporativne bezbednosti. Jedna od karakteristika korporativne bezbednosti (iako nije nova, ima dugu tradiciju a danas posebno dobija na značaju) je konkurentski inteligentnost (Competitive Intelligence), koji je veoma važan obzirom na ogromnu količinu i mogućnosti dostupnosti i transfera informacija, sve veću ulogu i intenziviranje značaja znanja, razvoj informacionih tehnologija, ubrzani tempo tehnoloških promena i dr. (Radun, 2008, str. 24-28) Karakteristike korporativne bezbednosti u okviru velikih korporacija koji su ujedno i deo nacionalnog sistema bezbednosti države su potrebe za postojanjem velikog broja zaštitnih funkcija i prevencije tj. otkrivanja i sprečavanje korporativnog kapitala, kriminala „belih okovratnika“, obaveštajnog prodora stranih kompanija i država i konkurentskog inteligentnosti, zaštita imovine i poslovanja, zaštita poslovnih tajni i intelektualne svojine korporacije, i dr. Sve

navedeno dodatno je u fokusu u kriznim područjima u kojim korporacije posluju, odnosno u posebnom okruženju, tokom rada na stranim tržištima, kod rada sa osetljivim i tajnim tehnologijama, itd.

SAVREMENE ORGANIZACIJE KAO INSTRUMENT ZA OSTVARIVANJE DRŽAVNE POLITIKE

Ako je dvadeseti vek u svakom pogledu pripadao Zapadu, pa tako i u ekonomskom (što je činjenica ne samo za vek iza nas već i za poslednjih 500 godina) - onda je isto tako nesporno da „gravitaciono klatno civilizacije” danas vuče ka Istoku i da nema sumnje da će 21. vek ekonomski pripasti državama sa istočne zemljine hemisfere. Na prvom mestu dobitnika i novih kreatora svetskog ekonomskog poretka biće Kina, delom i drugi „azijski tigrovi” sa Dalekog istoka. Proces nastanka globalnog multipolarizma odavno je u toku gde se novi polovi sveta i nosioci svetske moći kreću od Zapada ka Istoku, tako je Pacifik već duži period mesto gde se sučeljavaju globalni ekonomski interesi („Malačkim moreuzom” se realizuje većina svetske trgovine morskim transportom roba) a glavni razlog je što se i najveća proizvodnja i najveća potrošnja roba odvija upravo u tom ekonomskom basenu. Kako bi Kina uspela da obnovi istorijski "Put svile" i da njeni proizvodi iz zemlje najvećeg svetskog proizvođača stignu do svojih najvećih kupaca u Evropi, Aziji i Africi i to na lakši, brži i bezbedniji način – pokrenuta je 2013. inicijativa vredna više od bilion dolara nazvana: „Jedan pojas-jedan put”. Projekat podrazumeva unapređenje i proširenje postojećih kao i izgradnju potpuno novih drumskih i morskih koridora i logistike na tom putu (putni, vodeni i vazdušni koridori, luke, terminali, industrijski parkovi, energetske projekti, kupovina važnih preduzeća itd.). Na realizaciji ovog strateškog državnog mega projekta koji je dugo pripreman, a čija će realizacija i eksploatacija još duže trajati, ključni nosioci su velike državne korporacije među kojima „NORINCO” ima posebno mesto. Kako smo ranije već opisali, i zvanična korporativna misija kompanije javno je deklarirana kao prioritet poslovanja s ciljem da se obezbedi sprovo-

đenje kineskog nacionalnog interesa i promocija, podrška i razvoj projekta „Jedan pojas – jedan put“. Cilj velikih državnih kompanija i banaka je ne samo da javno promovišu projekat već i da ga sprovedu u delo u koordinaciji sa državom. Pored promocija na sajtu, tokom sastanaka odbora i u medijima, „NORINCO“ i u svim svojim publikacijama, posebno u godišnjim korporativnim izveštajima promovise projekat „Jedan pojas - jedan put“. Kao primer navodimo korporativni izveštaj kompanije iz 2019. godine (vidi sliku br. 3) u kome se navode rezultati korporacije ostvareni u okviru inicijative „Jedan pojas-jedan put“ naglašavajući saradnju sa više od 56 država u okviru tog projekta, sa više od 30 milijardi evra ostvarenog prometa sa prekomorskim zemljama, plaćenih 250 mil. evra poreza, ostvarenim profitom od milijardu evra, odnosno ostvarenim prometom od 10,82 mil. tona nafte i gasa, 184.000 tona bakra, 200.000 tona civilnog eksploziva i dr. (radi boljeg razumevanja podaci iz izveštaja koji su u kineskim juanima navedeni su u evrima). (Corporate report, 2019, str. 20) Iako Kina čini velike napore da promovise svoju „meku moć“ kroz privlačnu tradicionalnu kulturu i velike ekonomske investicije i projekte uz otvaranje desetina Konfučijevih instituta širom sveta ona i dalje nema takvu kulturnu industriju da može da parira Holivudu, niti su njeni instituti i univerziteti dostigli nivo američkih a nedostaje joj i mnoštvo NVO institucija tako da ona i dalje ne može da parira „mekoj moći“ koju sprovodi Amerika i evroatlantski svet. (Naj, 2012, str. 214-215) S druge strane Evropa odnosno Evropska unija koja je glavni cilj Kine je vodeći globalni igrač po privrednim parametrima i ujedno ključni ekonomski partner Kini, ali ona zbog svojih kulturnih, ideoloških i ekonomskih veza sa Amerikom i posebno bezbednosnih preko NATO-a ostaje i dalje „mlađi geopolitički partner SAD“ jer se posle definitivnog kolapsa svojih imperija opredelila da skupo plati i preda zadatak globalne bezbednosti a time i globalnih političkih odluka Americi a sve da bi svoje resurse mogla da usmeri u stvaranje socijalno osiguranog života povećavajući zarad mira u kući i blagostanja nesrazmerno sopstveni javni dug u odnosu na stvarni ekonomski rast. (Bžežinski, 2013, str. 28) Primeri državno upravljanih kompanija, usmeravanja njihovih investicija i time direktnog uticaja na ekonomske tokove i promene u regionu gde su investicije ostvarene i

državni interesi zadovoljeni, nisu samo karakteristike za Narodnu Republiku Kinu ili velike Zapadne sile. I naša država je strateškim investicijama domaćih firmi u državnim vlasništvu preko granice naše zemlje uspevala i uspeva da ostvari značajne ekonomske, demografske i pre svega efekte u oblasti nacionalne bezbednosti kad su interesi našeg naroda u pitanju posebno dela naroda koji živi i van granica naše zemlje. Na taj način kao što smo mi i naša država globalno gledano deo legitimnih geopolitičkih i ekonomskih interesa velikih sila i naše okruženje i region je predmet nacionalnih interesa naše države koje mi u odnosu na druge pokušavamo da ostvarimo.

关于我们 关于责任·恪守承诺 关于新闻

推进“一带一路”倡议

立足国家外交大局，秉持共商共建共享原则，坚持开放、绿色、廉洁理念，致力于实现高标准、可持续、可预期的“一带一路”高质量发展，大力推动经贸往来与对外投融资联动，促进工程建设和产能合作，有效实现贸易畅通、资金融通、“一带一路”品牌塑造，持续提升国际产能合作水平。

经贸合作国家地区	其中“一带一路”沿线国家	对外合同投资收入
151个	56个	2337.07亿元
对外合同投资总额	对外企业对外投资总额	第二届中国进出口博览会签约总额
53.85亿元	48.22亿元	273亿元

打造“五位一体”国际化经营格局

充分利用国家溢出效应，打造形成以军为核、以民为基、以工为链、以贸为网、以产为作“五位一体”的国际化经营格局。2019年，军贸继续保持行业领先地位，军贸贸易额同比增长30%。海外海外军产项目实现突破，全年生产油气102万吨，铜金属18.4万吨，钛金属4703吨，铝加工完成21.4亿瓦。基本工程领域深入民心，大力开拓国际市场，实现民品出口突破50.9亿元。民品、商用车、重型汽车、铁路机车、特种车辆产品出口大幅增长。

助推经济社会发展

借助外项目开发运营，通过提供资源、建设基础设施、依法缴纳税款、创造就业岗位、实现技术转移等方式，助推经济发展，改善当地民生，打造了“一带一路”上的民心工程。2019年，习近平总书记在重庆召开的巴拿马社会论坛

▲ 第二届“一带一路”高峰论坛期间，中国兵器工业集团有限公司代表团在重庆出席第二届“一带一路”高峰论坛。

增进当地民生福祉

坚持国际化经营和本土化发展的原则，在企业经营的同时，积极推进当地民生福祉。精心打造公益事业，老挝南水水电站为当地上千户村民提供廉售住宅、小学幼儿园、诊所、公交车站、篮球场等。实施助学、助学助学等公益项目，切实改善当地民生。村民生活水平显著提高，获得感幸福感不断提升。

第二届中国进出口博览会取得重大成果

认真贯彻落实习近平总书记关于第二届中国国际进口博览会“办好事、办出彩、越办越好”的重要要求，进一步加大与各国企业交流合作力度，拓展合作领域，打造一批示范项目，合作领域广泛，签约总额创历史新高。会议期间，总投资22.5亿美元的军转经济合作“一体化开发项目”签约仪式，成为本届博览会合作签约的亮点项目。来自22个国家的33家企业参展参展，参展企业数量比去年增加11%，贸易额比去年增加

200%。贸易合作订单的需求，将推动经贸合作，实现贸易和产能合作，有利于我国构建新发展格局。专项签约仪式等10余项配套经贸活动，为参展企业开拓海外市场提供最佳领域的交流合作平台。

▲ 签约仪式，第二届“一带一路”高峰论坛期间，中国兵器工业集团有限公司代表团在重庆出席第二届“一带一路”高峰论坛。

Slika br. 3 – Korporativni izveštaj za 2019. godinu, Str. 24-25, Izvor: Privatna arhiva

Interes a pre svega državni interes je nešto u političkom smislu što država poseduje, zahteva i na čega polaže prava da ga ostvari i brani i što je od Makijavelija, preko Klauzevica sve do Kisindžera postao i koncept i stalna fraza i neka vrsta „zavetnog ugovora” koji državama i vladama daje racionalno objašnjenje da mogu da postupaju na ovaj ili onaj način bez obzira na moguće posledice i cenu sprovođenja, državnih, nacionalnih, ekonomskih, strateških

i drugih interesa. (Kreveld, 2010, str. 142-143) Vezivanje za velike sile preko njihovih multinacionalnih kompanija bez obzira iz kog dela sveta dolaze, predaja velikih državnih kompanija, strateških resursa ili najvažnijih infrastrukturnih i drugih projekata u strane ruke ima svoju cenu koju nam donosi globalizacija i njeni rizici. Kroz strana ulaganja vlasništvo i upravljanje nad kompanijama i resursima prelazi u ruke transnacionalnih i multinacionalnih kompanija koje finansijski zadužuju i iscrpljuju države, drže nisku cenu radne snage, preuzimaju kontrolu nad sirovinama i plasmanom proizvoda i na taj način direktno utiču na ekonomiju države a time i na njen suverenitet i integritet, stvarajući još veće razlike između bogatih i siromašnih a sve zarad zadovoljenja sopstvenih interesa dovodeći na kraju i do mogućih radikalnih, ekstremističkih i drugih bezbednosnih izazova u državama u kojima posluju. (Šipovac, 2016, str. 157)

MOGUĆNOST PRIMENE U POSLOVNIM SISTEMIMA U R. SRBIJI

Srbija je prva zemlja u Evropi koja je ukinula vize za kineske državljane (i obrnuto) i koja u posebnoj ekonomskoj organizaciji 17 zemalja koje čini Kina i zemlje jugoistočne Evrope ima ključno mesto u okviru inicijative „Jedan pojas - jedan put“, i po broju odobrenih projekata za realizaciju, i po visini planiranih investicija, i što je najvažnije po brzini konkretne realizacije i izvođenja samih projekata. Saradnja Srbije sa Kinom na započetim i najavljenim projektima je široko rasprostranjena i kreće se u oblasti energetike (T.E. Kostolac + novi energetske projekti), putne infrastrukture (mostovi, obilaznice, koridori, novi auto-putevi), rudarstva (RTB Bor i Zidin rudnik u Boru), metaloprerađivačkog kompleksa (Hestil – železara Smederevo), zatim građevinarstva i rečne infrastrukture (Luke na Dunavu i Savi, kanal Dunav-Morava-Vardar, intermodalni terminali itd.) što je sve u skladu povezivanja roba, ljudi i kapitala na novom kineskom „Putu svile“ za 21. vek. Logično je da će Kina izgradnjom infrastrukturnih i saobraćajnih projekata (uglavnom finansiranih kroz kredite najvećih kineskih banaka pod državnom kontrolom) plasirati svoje

visoko akumulirane devizne rezerve (nekoliko bilioni dolara) i uposliti svoja velika preduzeća, ali i uz direktne investicije u one sektore (metaloprerađivački i hemijski kompleks, poljoprivreda, rudarstvo i energetika kao i oblast industrije visokih tehnologija i ekologije) u kojima Kina ima dominantnu svetsku ulogu i u plasmanu i u potrošnji tj. sopstvenim potrebama. Imajući pomenuto u vidu pored upošljavanja domaće radne snage i velikog angažovanja domaćih proizvođača u raznim oblastima potrebno je strateški s jedne strane dugoročno vezati razvoj privrednih kapaciteta Srbije odnosno sprovesti reindustrializaciju zemlje, a s druge strane, gradeći saobraćajnu infrastrukturu razvijati snažno i tercijalni sektor usluga što je zahvaljujući poziciji (putnički, morski, vazdušni i železnički koridori) idealna prilika za transport i usluge logistike. Upravo u sveobuhvatnoj reindustrializaciji zemlje, podizanju nivoa prerade u poljoprivrednoj proizvodnji, pravilnom korišćenju i valorizaciji rudnog bogatstva i sektoru transporta i logistike, Srbija treba da razvija svoju dugoročnu strategiju vezujući se i za Kinu. Sigurno je da će u godinama i decenijama pred nama „jugoistočni pravac“ (basenom Crnog mora – luka Konstanca i dr. kao i preko Bosfora - turske luke, odnosno preko grčkih luka Pirej i Solun) polako ali sigurno preuzimati primat od trenutno dominantnog „zapadnog pravca“ i prevoza roba ka i iz Kine zapadnim lukama (Kopar, Trst, Rijeka itd.) što će omogućiti diversifikaciju i konkurentnost snabdevanja smanjujući logističke troškove. Zbog centralne pozicije Srbije na plovnom putu Dunava potrebno je razvijati i flotu i usluge prevoza i logistike najviše za potrebe kineskih kompanija s kojima će kontinuirano i održivo rasti obim poslovanja kroz kontejnerski, rečno-morski, železnički i avio prevoz različitih roba u oblastima poljoprivrede (žitarice, razne prerađevine), metaloprerađivačkog kompleksa (limovi, rude železa), hemijskog kompleksa (veštačko đubrivo i dr. proizvodi), rudarstva, drvoprerađivačkog kompleksa itd. Izgradnjom novih i adaptacijom postojećih luka na Dunavu i drugim rekama, kontejnerskih i intermodalnih terminala, zatim izgradnjom industrijskih parkova dodatno će se osnažiti razvoj rečnog prevoza (dva i po puta jeftiniji od železničkog i šest puta jeftiniji od kamionskog) što će biti jedan od dva važna kraka puta ka Kini ali i Rusiji i uopšte ka Istoku (iz Srbije preko Dunava

do Crnog mora i dalje morskim transportom kroz Bosfor Sredozemnim morem i Sueckim kanalom ka Indijskom okeanu i ka kineskim lukama, odnosno od regiona Crnog mora preko Rusije železnicom do unutrašnjosti Rusije i na kraju opet do kineskih gradova.

Globalizacija nesporno nosi svoje velike rizike ali i pruža prilike državi za ostvarenje bar dela nacionalne strategije. Dobar primer srpske regionalne ekonomske strategije su ranije namenski ciljane državne investicije poput kupovine telekomunikacionih kompanija Republike Srpske i Crne Gore od strane domaćeg Telekoma kao i investicije koje su u toku ili u pripremi poput izgradnje energetske kapaciteta (hidroelektrane na Drini), kapitalnih infrastrukturnih projekata (autoputevi, aerodromi u Srbiji i Republici Srpskoj, luke na Dunavu, pokušaj kupovine luke Bar itd.), investicije u proizvodne kapacitete u ruralnim regionima i podrška opštinskim projektima (škole, vrtići, bolnički i zdravstveni kapaciteti) kao i ulaganje u kulturne, verske, istorijske i slične projekte koje omogućavaju bolji život i opstanak građana ali i jačanje kolektivnog identiteta, tradicije i povezanosti naroda s maticom što su sve modaliteti ostvarivanja "meke moći" u regionu čime se omogućuje demografski i ekonomski opstanak nacije, očuvanje identiteta i tradicije i čvršća povezanost naroda koji živi van teritorije svoje zemlje. Svaka ozbiljna država u okviru definisane nacionalne strategije uključuje jasno definisane i planirane oblasti poput oblasti bezbednosti i bezbednosnih komponenti u svim segmentima (vojnom, obaveštajnom, nacionalnom, nadnacionalnom itd.) zatim u oblasti ekonomskog razvoja i industrije, sirovinskih resursa, demografije, ekologije, novih tehnologija, nauke i obrazovanja, kulture i tradicije, dijasporne, geopolitike i politike, itd.). U okviru nacionalne strategije bezbednosti, država svojim resursima i polugama moći ostvaruje zacrtane ciljeve, a jedan od ključnih nosioca u operativnom ostvarivanju strategijskih ciljeva na terenu su poslovni sistemi države Srbije koji sprovode poslovne operacije širom zemlje, posebno u osetljivim graničnim područjima, u krajevima gde je prisutan veliki odliv stanovništva, u regionima gde su prisutne separatističke težnje ili zbog multikonfesionalnosti postoji uticaj drugih sila

na region i mogućnost destabilizacije i separatizma i naravno u svim onim državama a posebno graničnim područjima gde živi naš narod. Dobar primer višedecenijskog delovanja u funkciji države je kompanija SIMPO i njene ciljne investicije u graničnim područjima juga i istoka Srbije, na KiM i sl. Takođe dobar uporedni primer je i državna kompanija SDPR koja ima sličnosti (iako je daleko manja) sa kompanijom „NORINCO” jer je objedinjujući domaću namensku industriju takođe glavni snabdevač vojske i sistema bezbednosti sa opremom i oružjem, takođe razvija nove proizvode i nove tehnologije, bavi se međunarodnom saradnjom, izvozom proizvoda i opreme iz vojnog programa ostvarujući značajne ekonomske prihode u zemlji i širom sveta. Iako i SDPR ima komercijalna ulaganja van vojne oblasti tu je i glavna razlika u odnosu na „NORINCO” jer svoje resurse i ostvareni kapital SDPR retko diversifikuje u industrijsku bazu, strateške resurse, proizvodnju ili investicije u različite civilne projekte pa zato upravo u toj oblasti vidimo praktičan prostor i šansu za proširenje delatnosti i konkretan napredak u radu i razvoju uz koordinaciju s državom, čime se opet podržava nacionalna strategija i razvoj zemlje ne samo kroz vojnu već i kroz civilnu oblast. Primena iskustava i znanja, korišćenja resursa, disperzija ulaganja, izbora prioriteta, dinamike, načina saradnje i modaliteta ugovaranja poslova koje kompanija „NORINCO” radi širom sveta u okviru inicijative "Jedan pojas – jedan put" sprovodeći direktno kinesku nacionalnu strategiju za širenje njihovog ekonomskog, političkog, kulturnog i vojnog uticaja, dobar je primer kako i naši poslovni sistemi mogu u koordinaciji s vladom i u okviru naše nacionalne strategije da ostvaruju interese države Srbije. Osnovna razlika pored centralizacije upravljanja i odlučivanja u okviru vladajućeg sistema koji se u Kini razlikuje u odnosu na našu zemlju je u finansijskim polugama moći obzirom da Srbija ne poseduje razvojnu, investicionu ili hipotekarnu banku u sopstvenom vlasništvu ili velike domaće banke, fondove i druge investicione resurse za podršku sprovođenja nacionalne strategije jer je na žalost svoj finansijski sistem prepustila većinom zapadnim kompanijama koje preko njega ostvaruju sopstvene nacionalne interese u našoj zemlji i regionu često potpuno suprotne od onih koje ima država Srbija. Ukidanje i likvidacija velikih državnih banaka, nedostatak razvojne

banke pod državnom kontrolom i državnim uticajem onemogućili su značajnije, brže i efikasnije sprovođenje nacionalne strategije i podršku državnim korporacijama što je sektor i područje na kome će naša država morati snažno i dugo da radi, iako joj neće biti ni malo lako da isto sprovede.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Studija slučaja velike kineske kompanije u većinskom državnom vlasništvu - korporacije „NORINCO“ kao složenog poslovnog sistema sa različitim oblastima poslovanja, čvrstom hijerarhijskom strukturom, posebnim modalitetima rada u zemlji i u inostranstvu primer je kako država Kina sprovodi svoju nacionalnu strategiju i ostvaruje značajan ekonomski, politički i vojni uticaj. Smatramo da smo tokom rada uspeli da dokažemo glavnu hipotezu na studiji slučaja kompanije „NORINCO“ da su državne korporacije dobrim delom nosioci kineske ekonomske, političke i "meke" moći koju promovišu i ostvaruju širom sveta. Kineski mega projekat za 21. vek – "Jedan pojas – jedan put" u široj javnosti se doživljava isključivo kao ekonomski projekat koji će obezbediti opšti prosperitet u svim državama koje povezuje zahvaljujući novoizgrađenim saobraćajnicama, koridorima, kapitalnim infrastrukturnim projektima, bržoj, većoj i efikasnijoj eksploataciji sirovina odnosno plasmu poluproizvoda i proizvoda, i u suštini on to i jeste i to je nesporna činjenica. Ali s druge strane velika ekonomska zavisnost zemalja i lokalnih partnera i budući rizici od jedne vrsta modernog dužničkog ropstva, vezivanja za nove i specifične tehnologije koje su u stranom vlasništvu, promena demografske slike na terenu, vezivanje vojne industrije i zavisnost od ino-tehnologija, gubitak raspolaganja i upravljanja domaćim sirovinskim resursima, ekološki problemi, geopolitičke implikacije i negativni uticaji na okruženje su posledica sa kojim se suočavaju mnoge zemlje. Smatramo da kineski primer korporativnog upravljanja, državne planske politike, načina ulaska na tržišta, nastupa i izbora partnera na terenu i tipa ulaganja, odnosno ostvarivanja uticaja na partnere i "države domaćine" može naći primenu i u po-

slovnim sistemima države Srbije. Modaliteti i primeri iz ove studije mogu se smatrati korisnim za ostvarivanje domaće nacionalne strategije bar u meri minimalne uporedne analize, što se može smatrati i najvećim doprinosom ovog rada. Svakako da pravi balans između s jedne strane preko potrebnih stranih ulaganja, direktnih investicija i izgradnje velikih infrastrukturnih projekata koji podižu BDP zemlje i dovode do opšteg prosperiteta i s druge strane diversifikacije izvora ulaganja i izbora država ulagača, očuvanje i eksploatacija domaćih resursa u nacionalnom interesu, podizanje nivoa finalizacije i orijentacija ka izvozu od strane domaćih preduzeća, očuvanje strateških poslovnih sistema kao i osjetljivih tehnologija namenskih i drugih industrijskih preduzeća u državnom vlasništvu, ekološka zaštita države od prljavih tehnologija itd, je mera koja će odrediti uspešnost svake vlasti i u godinama i decenijama pred nama uticati na ostvarivanje ciljeva iz nacionalne strategije u kojoj korporacije, korporativno upravljanje i savremena teorija menadžmenta imaju važnu ulogu.

REFERENCE

Knjige i zbornici:

- Adižes, I. (2016). *Upravljanje promenama*. ACEE d.o.o.
- Bergsten, F, Lardi, N, Mičel, D, & Frimen, Č. (2011). *Uspon Kine: Izazovi i šanse*. Službeni glasnik.
- Bžežinski, Zbignjev. (2013). *Amerika – Kina i sudbina sveta – strateška vizija*. Univerzitet u Beogradu: Fakultet bezbednosti i Albatros plus.
- Keković, Z. & Dimitrijević R. I. (2017). *Sistemi bezbednosti sa sistemom bezbednosti Republike Srbije*. Univerzitet u Beogradu: Fakultet bezbednosti.
- Kolter, M. (2010). *Strategijski menadžment na delu*. Data Status.
- Kreveld, van M. (2010). *Transformacija rata*. Univerzitet u Beogradu: Fakultet bezbednosti i Službeni glasnik.
- Mandić, J. G, & Stanojević, P. (2020). *Korporativna bezbednost*. Univerzitet u Beogradu: Fakultet bezbednosti.
- Mašić, B, Džunić, M. & Nešić, S. (2013). *Savremene teorije menadžmenta*. Data Status.
- Naj, S. Dž. (2012). *Budućnost moći*. Arhipelag.
- Norinco's Corporate report for year 2019, izvor: Privatna arhiva
- Radun, V. (2008). *Konkurencija na nišanu – Konkurentski inteligencija*. HESPERIAedu.
- Vilijams. D. P. (2012). *Uvod u studije bezbednosti*. Univerzitet u Beogradu: Fakultet bezbednosti i Službeni glasnik.
- Šipovac, H, J. (2016) Contemporary Security Challenges and New Security Paradigm. In Ivaniš, Ž, Babić, B, & Komazec, N. (eds.). *Theory and Practice "Security for Future" 2*. International Scientific and Professional Conference Safety and Crises Management Belgrade 2016

Internet izvori, portali, bilteni, korporacijski izveštaji:

<http://en.norinco.cn/>, zvanični sajt kompanije „NORINCO“.

<http://en.norincogroup.com.cn/col/col432/index.html>, pristupljeno 27.09.2021.

<https://www.epicos.com/company/13416/china-north-industries-corporation-norinco>, Portal "EPIKOS" vodeća svetska informativna platforma za saradnju korporacija (B2B) u avio i odbrambenoj industriji i visokim tehnologijama.

<https://www.nti.org/learn/facilities/49/>, Portal "NTI" – jedna od vodećih svetskih naučno - stručno-političkih i lobističkih organizacija za izučavanje i smanjenje rizika od bezbednosnih pretnji.

<https://www.globalsecurity.org/military/world/china/norinco.htm>, Portal "GLOBAL SECURITY" Jedan od poznatih globalnih sajtova – platformi za oružje i opremu.

<https://www.iranwatch.org/suppliers/china-north-industries-corporation-norinco>, "IRAN WOTCH" – američki portal (Vašington) namenjen za praćenje situacije u Iranu sa aspekta povećanja rizika od iranske nuklearne pretnje, rasta vojne i tehnološke moći i iranskog odnosa sa zemljama i kompanijama koje mu u tome pomažu, gde je uloga Kine veoma važna.

<https://balkangreenenergynews.com/rs/kineski-norinco-zapoceo-gradnju-vetroparka-kod-senja/>, pristupljeno 18.11.2020.

<http://www.cccme.org.cn/shop/cccme0012/index.aspx>, pristupljeno 24.11.2020.

<https://www.epicos.com/company/13416/china-north-industries-corporation-norinco>, pristupljeno 24.11.2020.

<https://www.nti.org/learn/facilities/49/>, pristupljeno 24.11.2020.

<https://www.globalsecurity.org/military/world/china/norinco.htm>, pristupljeno 24.11.2020.

<https://www.iranwatch.org/suppliers/china-north-industries-corporation-norinco>, pristupljeno 24.11.2020.

<https://en.wikipedia.org/wiki/Norinco>, pristupljeno 18.11.2020.

<https://www.novosti.rs/vesti/srbija.73.html:810481-Uz-pomoc-Kineza-pravicemo-industrijski-eksploziv-za-Srbiju-i-svet>, pristupljeno 13.10.2021.

<http://www.politika.rs/scc/clanak/417145/Prva-kineska-investicija-u-Hrvatskoj-na-radaru-Brisela>, pristupljeno 18.11.2020.

<https://investitor.me/tag/norinco/>, pristupljeno 18.11.2020.

<https://investitor.me/2019/03/12/kinezi-ponudili-gradnju-osam-hidroelektrana-na-moraci/>, pristupljeno 16.4.2021.

<https://sportske.jutarnji.hr/sn/sport-mix/ostali-sportovi/mocna-kineska-kompanija-u-pregovorima-za-ulazak-u-hrvatski-sport-to-bi-bio-ogroman-vjetar-u-leda-15001466>, pristupljeno 18.11.2020.

https://www.b92.net/biz/vesti/region.php?yyyy=2018&mm=12&dd=02&nav_id=1476904, pristupljeno 18.11.2020.

<https://m.cdm.me/ekonomija/dug-kod-exim-banke-za-izgradnju-autoputa-pola-milijarde-eura/>, pristupljeno 18.11.2020.

<https://m.cdm.me/ekonomija/vlada-trazi-strane-partnere-za-moracu-i-male-he/>, pristupljeno 13.10.2021.

<https://express.24sata.hr/ekonomix/neprijatelj-broj-1-kina-preko-hrvatske-osvaja-eu-18176>, pristupljeno 18.11.2020.

MODERN CORPORATION AND CORPORATE SECURITY - Case Study "NORINCO"

Summary

China overcame its partially limited economic performance in the 20th century, which was characterized by a key dependence on internal consumption and cooperation with the region, and from the end of the last century started an expansionist economic policy in literally all corners of the world. At the beginning of the third decade of the 21st century, the key market for China is precisely Europe. Penetration into Europe (especially into the rich countries of the EU, which on the one hand are declaratively against Chinese capital and on the other hand take it as much as possible) is achieved through the countries of Southeast Europe, where Serbia has a particularly important place and role, within the framework of the Chinese mega project for the 21st century. "One Belt - One Road" i.e. the "17+1" initiative in Southeast Europe Through its large state-owned companies which are complex and diversified organizations (although firmly hierarchically linked to the state administration and the transformed but centralist communist party) and which operate according to modern market principles, the tasks and goals of the People's Republic of China are realized. In practice, in the performance and operational business on the ground, such companies use the economic and political power of the home country on the one hand (diplomatic support combined with a large amount of free capital and provided almost unlimited financing of projects by state export banks) and on the other hand many of their own competitors advantages (high technology, modern equipment, diversified areas of investment, trained workforce, "know-how", lower operating costs compared to competing EU and American companies, etc.). Economic weakness and dependence on direct investments of the host countries (Southeastern Europe region) combined with the ability of local governments and the motive of local partners for the progress of the country but also good earnings, are factors that enable Chinese corporations to achieve state and corporate goals. Such an example is the Chinese company "NORINCO", which (although basically a weapons manufacturer and a technological giant) found a way to through the civil sectors of business (mainly energy, mining, infrastructure...) and through various investment projects in various areas through companies within his group begins a strong entry into fo-

reign markets and, through modern business, modern management and corporate security culture, begins to achieve China's key economic and geopolitical goals in a sustainable way.

Keywords: security, management, geopolitics, corporation, projects.